

Слободан Ђорђевић

РАДОМИР СТАНИЋ (1932–1996)

Недавно, 19. октобра 1996. године, умро је Радомир Станић, историчар уметности, један од чланова уредничког колегијума првог броја *Повеље*, из већ четврт столећа далеке 1971. године. Тај податак има, уз све друге Станићеве заслуге за саму појаву и за квалитет и разноврсност садржаја новорођеног часописа, једну нарочиту вредност: усвојен је, тада, његов предлог за име часописа. То име, уз мене које су се у међувремену догађале, срећом и данас стоји и окупља ствараоце разних профила обавезујући их не само четвртвековним трајањем и стеченим угледом, него и својим значењем и свечаним звуком. Ова честица из Станићевог односа према једној културној појави говори о његовој ревности да се оствари и одржи наш културни идентитет и континуитет. Својим радом, он је такву тежњу непрестано потврђивао, до оног часа када га је савладала тешка болест, којој се такође радом одупирао. Невероватном енергијом и радиношћу, изузетном ерудицијом, ширином и лепотом духа, хуманошћу и срдечношћу и многим другим даровима који су га красили, стекао је место у највишем слоју српске интелектуалне елите.

У области културе готово да није било сегмента који није био у његовом видокругу и где није активно учествовао. Историја уметности је, разуме се, била на првом месту, али не само као историја него и као актуелна, жива делатност. Његовој пажњи, учешћу и памћењу није могла промаћи ниједна озбиљнија изложба из круга ликовних уметности, нарочито ако је везана за већ протекла столећа, као ни нова музеолошка поставка, стручни или научни симпозион, округли сто, или било која културна акција од културно-историјских до урбанистичких садржаја. За сваку од тих прилика имао је драгоцен саопште-

ња, савете, запажања или неки други начин да допринесе смислу и циљу тог догађаја, живом или писаном речју, најчешће на оба начина.

Поводом његовог прераног неповратног одласка већ је написано, а његовим безбројним пријатељима и сарадницима одлично је познато, да је тешко наћи место у Србији, Босни и Херцеговини, Црној Гори, Македонији, Славонији, Далмацији, Лици, па и ван граница бивше Југославије где има или где је било Срба и плодова њихове културе, где он није стигао и њему својственом енергијом учинио све што је могуће, па и више од тога, да се та знамења спасу, доведу у достојно стање и представе јавности. Уз то, равноправно се бавио културном баштином свих провенијенција. Станићева библиографија није сасвим довршена, али се са сигурношћу може говорити о близу четири стотине чланака, расправа, прилога, критичких приказа објављених широм већ поменутих простора од Србије до Лике.

На самом почетку ове године, појавила се књига која се зове *Источници Радомира Станића*, настала из разговора које је са Станићем обавио Милош Јевтић, такође саучесник у припреми првог броја *Повеље*. Ту књигу, разуме се, треба прочитати због мноштва података о људима, споменицима, догађајима, пределима с којима се Станић сретао и радио, али за ову тужну прилику чини ми се важним да издвојим и нагласим два нарочита разлога, која постају све важнијим како време од Станићевог одласка протиче. Један је разлог у његовом узбудљивом и сликовитом сећању и сведочењу о Трнави код Чачка, где је рођен у старинској, честитој породичној задрузи, рано остао без оца, па је о његовом школовању углавном бринуо његов стриц, мудар човек и добар домаћин. У таквом стицају животних околности у којима је одрастао и школовао се, може се наћи објашњење за његов до краја одан однос према раду и домаћински према кући у којој ради и живи, и њеним укућанима, својим сарадницима, као и према својој околини, свом народу и, разуме се, свом завичају. То је била једна од константи његове личности.

Други одломак *Источника Радомира Станића*, који овога пута одвајам односи се на Краљево. Његове одабране и увек лепе речи о Краљеву, за које се био многоструко везао, није прилика понављати, поготову препричавати, али је прилика подсетити се шта је за културни живот Краљева и његове околине учинио. Из његове библиографије педесетак радова објављено је у краљевачким часописима и новинама, или се односе на теме везане за културну баштину Краљева и његове околине, а објављени су у најугледнијим публикацијама других градова, односно издавача ван Краљева, од Београда до Новог Сада, преко Крушевца, Чачка, Новог Пазара, Ужица, Пријепоља, Мостара, Сарајева, Скопља и, прекидајући набрајање, да завршим са *Врелом*, часописом Завичајног друштва његове родне Тржаве. Враћајући се Краљеву, ваља нагласити Станићеву инспираторску, иницијаторску и организаторску улогу. Притом је свој основни посао, као директор краљевачког Завода за заштиту споменика културе и историчар уметности, обављао тако темељно и бриљантно да је право чудо како је успевао да напише и уради све оно што је ван Завода урадио. Велико подручје,

двадесет пет општина од Сталаћа до Дрине и Лима, и од Такова до Тутина, богато споменицима свих врста, од Станића није успевало да сачува готово ниједну тајну из културне баштине. Касније, кад је отишао у Београд и готово две деценије провео у Републичком заводу, једно време као помоћник директора а последњих четрнаест година као директор, културна баштина целе Србије, и знатно ван ње, имала је у Радомиру Станићу еминентног истраживача и ненадмашног заштитника. Свуда где је долазио очекиван је с радошћу и топлином, јер је и сам тако зрачио, а испраћан је са захвалношћу и надом да ће се што скорије вратити. Такве наде више нема, али трагови које је оставио дали су проф. Миодрагу Јовановићу довољно разлога да Радомира Станића именује *господином наше историје уметности и заштитице културне баштине*. Тачно и лепо речено, за утеху нама који смо му били блиски сарадници и пријатељи.